

τεσθαι πάσης ευκαιρίας ὅπως φανῶμεν χρήσιμοι. Εἰδοποιήσατέ μας· δὲν θὰ ἴηαι εἰς μάτην.

Περὶ τὸν νὰ περιγράψωμεν τὴν εὐτυχίαν τῶν κατοίκων τοῦ οἰκίσκου, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Κ. Ἀρκφορδ, καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τούτου ἐκπληρώσαντος τὸ καθήκον. Ἡ Σωσάννη ταχέως ἀνέλαβε, καὶ ὁ Γεώργιος μετ' ὀλίγον ἐθαύμασε νέαν καὶ πραγματικῶς Ὠραίαν Σωσάννην, πλέουσαν ὑπερφηφῶς καὶ ἀναπετανούουσαν τὰ ἱστία της. Χάριν περιεργείας ἠρωτήσαμεν ἐσχάτως τί ἐγένινεν ὁ Γεώργιος, καὶ ἐμάθομεν ὅτι διαρίσθη πλοίαρχος μεγάλου ἐμπορικοῦ πλοίου τοῦ Ἀρκφορδ, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς του, νέος πλήρης ἀρετῶν καὶ νοημοσύνης, ἐιργάζετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ αὐτοῦ οἴκου.

Ἐνοήσαμεν καὶ ἐχάρημεν, μαθόντες ὅτι ἡ ἐντιμότης τοῦ ἀλιέως ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ γενναίων ψυχῶν.

Κ^α Ε. Μ.

ΤΟΥΡΚΕΣΤΑΝ

Μέχρι τοῦ 1863 αἱ ἡγεμονίαι τοῦ Τουρκεστάν συγκατελέγοντο μεταξὺ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀνεξερευνήτων χωρῶν. Ὁ ἄγριος τῶν κατοίκων φανατισμὸς καὶ ἡ ὀμότης αὐτῶν καθίστων ἀδύνατον τὴν προσπέλασιν Εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν, οὐς ἄλλως δὲν θὰ ἀπεμάκρυνον οὔτε εὐρεῖαι θαλασσῶν ἐκτάσεις οὔτε ἀύχμηραὶ ἔρημοι. Ἐνίοτε μόνον τολμηροὶ τινες περιηγηταὶ ἀπεπειράθησαν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν ταῖς χώραις ταύταις, οἵτινες ὅμως εἴτε ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν, εἴτε ἐπλήρωσαν διὰ τῆς ζωῆς τῶν τὴν τόλμην αὐτῶν.

Περὶ τῶν Σαμαρκάνδων, τῆς Βοχάρας καὶ τῆς Χίβας καὶ περὶ τῶν μνημείων καὶ τῶν καλλονῶν αὐτῶν εἴχομεν συγκεχυμένας τινὰς ἰδέας μόνον ἐκ περιγραφῶν ἀράβων μυθολόγων· περὶ δὲ τῆς γεωγραφίας αὐτῶν οὐδὲν ἕτερον ἐγνωρίζομεν ἐκτὸς τῶν ὀλίγων ὅσα ἀναφέρει ὁ διάσημος ἐνετὸς περιηγητῆς Μάρκος Πόλος, ὅστις εἶχε διέλθει ἐκεῖθεν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα.

Κατὰ τὸ 1863 εἰς γενναῖος σοφὸς, ὁ Ἀρμίνιος Βάμπερν, Οὐγγρος τὸ γένος, ἀπεφάσισε νὰ διασχίσῃ τὸν πέπλον τὸν περικαλύπτοντα πᾶσαν τὴν μέσην Ἀσίαν. Κάτοχος πλείστων ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ὀμιλῶν ἀπταιστως τὴν ἀραβικὴν, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ μεταμφιεσθῇ εἰς δερβίσην καὶ ὡς τοιοῦτος νὰ εἰσχωρήσῃ μετὰ τῶν ἐνδοτέρων τοῦ Τουρκεστάν.

Οὐδαμῶς ἠγνοεῖ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς παντοειδεῖς δυσχερεῖας τοιοῦτου ταξιδίου· ἀπεφάσισεν ὅμως εὐτόλμως νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ χάριν τῆς ἐπιστήμης.

Εὐρισκόμενος ἐν Τεχεράνῃ, κατάρθωσε νὰ πλησιάσῃ συνοδίαν προσκυνητῶν ἐκ τοῦ σινικοῦ Τουρκεστάν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῆς Μέκκας εἰς

τὴν πατρίδα τῶν. Παρέστησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἦτο τοῦρκος ἱερεὺς, ἐπιθυμῶν νὰ προσκυνήσῃ τὰ περιλάλητα ἱερὰ τῆς Βοχάρας καὶ τῶν Σαμαρκάνδων, κατάρθωσε δὲ νὰ τὸν δεχθῶσιν ὡς σύντροφόν των, μηδὲλως μεταπεισθεῖς ἐκ τῶν προτροπῶν αὐτῶν, καταδεικνύοντων τὸ παράτολμον τοῦ σκοποῦ του καὶ πειρωμένων παντὶ σθένει νὰ τὸν ἀποτρέψωσιν αὐτοῦ.

Τὴν 28 Μαρτίου 1863 ὁ Βάμπερν κατέλιπε μετὰ τῶν συνοδοιπόρων του τὴν Τεχεράνην. Ἐφερε δὲ τὴν ἐνδυμασίαν δερβίσου ἐπαίτου, ῥάκη δηλονότι ῥυπαρὰ καὶ ἄθλια. Ἄλλ' αἱ ταλαιπωρίαι του δὲν περιορίζοντο εἰς τοῦτο μόνον· μετ' ἑαυτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ παραλάβῃ οὔτε ἀποσκευὰς οὔτε χρήματα, καὶ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ διανύσῃ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ὁδὸν πεζὸς ἢ ἐπὶ ὄνου, τρεπόμενος, ὡς οἱ ἐπαῖται, ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἡ μικρὰ συνοδία ἀφίκετο ἐν ταῖς μεσημβριναῖς ὄχθαις τῆς Κασπίας θαλάσσης, καὶ ἐπεβιάσθη ὅπως διαπορθμευθῇ ἐν τινι ὄρμῳ τῆς τουρκομανικῆς ἀκτῆς, ἐν τῷ Γκεμουστέπε. Ἄμα ὁ Βάμπερν ἐφθασεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ὁ ὄχλος, ἐκλαμβάνων αὐτὸν ὡς ἱερέα, προσέπιπτεν εὐλαβῶς εἰς τοὺς πόδας του κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ, ὅπως λάβῃ τὴν εὐλογίαν του. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης κατεῖδεν ὅτι ὄφειλε νὰ ὑποκρίνηται μετὰ τέχνης καὶ σοβαρότητος τὸν δερβίσην, καὶ νὰ συνεισθῇ εἰς τὸν σεβασμὸν, τὸν ὁποῖον ἡ παρουσία του ἐπέβαλλεν εἰς τὰ πλήθη. Δὲν ἦσαν δὲ ταῦτα δύσκολα δι' αὐτὸν, διότι ἕνεκα μακρᾶς διαμονῆς ἐν Τουρκίᾳ καὶ Περσίᾳ εἶχεν ἐξοικειωθῆ πρὸς τὰ μουσουλμανικὰ ἔθιμα, γινώσκων δὲ κατὰ βάθος τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας ἠδύνατο δι' ἐδαφίων αὐτῶν καὶ διὰ προσευχῶν νὰ ὑποθάλη τὸν ζήλον τῶν πιστῶν καὶ νὰ καταισχύνῃ πάντα αἰρετικόν.

Ἐπὶ ὀλόκληρον μῆνα ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἐν Γκεμουστέπε, μετὰ τῶν συνοδοιπόρων του, ἀναμένων τὴν ἀναχώρησιν κερθανίου, μεταβαίνοντος εἰς Χίβαν. Ἐπωφελήθη δὲ ἐκ τῆς διαμονῆς του ἐν μέσῳ τῶν Τουρκομάνων ὅπως σπουδάσῃ τὰ ἴηη καὶ τὰς γλώσσας αὐτῶν.

Οἱ Τουρκομάνοι εἶναι νομάδες· κατοικοῦσι δ' ἐν σκηναῖς ὧν τὰ καλύμματα ὑποστηρίζονται ὑπὸ ζύλων, στηνομένων εὐκόλως καὶ εὐκόλως ἐπίσης μετακομιζομένων ἐπὶ καμήλων. Μόνη αὐτῶν ἀσχολία εἶναι ἡ ληστεία, καὶ ποιοῦσι συνεχεῖς ἐπιδρομὰς ἐν τῇ περσικῇ καὶ ἐν τῇ ῥωσικῇ χώρᾳ, ὀπότεν ἀρπάζουσι ζῶα, ἐπιπλα καὶ ἄλλα τιμαλφῆ πράγματα, πρὸς δὲ καὶ ἀνθρώπους ἔτι. Καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ἢ ἀσθενεῖς αἰχμαλώτους, οὓς δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσιν ἢ παρ' ὧν δὲν προσδοκᾷ λύτρα, στραγγαλίζουσι, τοὺς δ' ἐπιλοίπους ἀπάγουσιν εἰς δουλείαν. Οἱ ταλαίπωροι οὗτοι φέρουσιν ἀλύσσεις βαρυστάτας

τὴν δὲ νύκτα ὅπως μὴ δραπετεύσῃσι προσδένου-
σιν αὐτοὺς εἰς πάσσαλον διὰ σιδηροῦ κρίκου.
Φυλάττουσι δ' αὐτοὺς οὕτως ἐπὶ τινα χρόνον
ὅπως οἱ συγγενεῖς ἢ οἱ φίλοι των κατορθώσῃσι
νὰ συλλέξωσι τὰ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἀ-
παιτούμενα λύτρα· τούτου δὲ μὴ γενομένου σύ-
ρρουσι καὶ πωλοῦσιν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς
Χίβας καὶ τῆς Βοχάρας.

«Τὰ ὠτά μου, γράφει ὁ ἔνδοξος περιηγητής,
δὲν ἠδύνατο νὰ συνειθίσωσι τὸν κρότον τῶν ἀ-
ποτροπαίων ἐκείνων ἀλύσεων, κρότον ἀπαίσιον,
ἀκούμενον πάντοτε ἀπὸ τὴν σκηνὴν παντὸς
Τουρκομάνου κατέχοντος θέσιν τινὰ ἐν τῇ φυλῇ...
Δὲν παρήρχετο νύξ καθ' ἣν πυροβολισμὸς ἐκ τῆς
ἀκτῆς νὰ μὴ ἀναγγεῖλλη τὴν ἄφιξιν πειρατικοῦ
πινος σκάφους, καταφόρτου ὑπὸ λείας. . . Ἡ
καρδία μου ἐσπαράσσετο πρὸ τῶν φρικτῶν ἐκεί-
νων σκηνῶν· ἀλλ' ὄφειλον νὰ περιβάλλω αὐτὴν
διὰ χάλυθος, ὅπως δυνηθῶ νὰ σπουδάσω τὰς ἀ-
ξίας τῶ ὄντι σπουδῆς καταπληκτικὰς ἀντιθέσεις
ἀρετῆς καὶ κακίας, τυραννίας καὶ φιλανθρωπίας,
τιμιότητος ἄρκας καὶ ἀχαλινώτου ληστείας».

Καὶ ἀλλθῶς, οἱ ἄγριοι ἐκείνοι νομάδες ἦσαν
πρὸς τὸν Βάμβερη προσηνεῖς καὶ περιποιητικώ-
τατοι· πανταχοῦ ὁ ψευδοδερβίσης ἐτύγχανεν εἰ-
λικρινεστάτης καὶ γενναιοδώρου φιλοξενίας.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων ἐβδομάδων
καθ' ἃς διέμεινεν ἐν Γκαμουστέπε καὶ τοῖς πέ-
θε ἐγένοντο ἀδιακόπως χάριν αὐτοῦ θρησκευτι-
καὶ τελεταὶ καὶ συμπόσια καὶ πανταχοῦθεν ἐδέ-
χετο φιλικὰς προσκλήσεις. Εὐτυχῶς δὲ καθ' ὅλον
τὸν χρόνον ἐκείνον δὲν διέφυγεν αὐτὸν οὔτε
λέξις, οὔδὲ νεῦμα, δυνάμενα νὰ παράσχωσιν εἰς
τοὺς καχυπόπτους νομάδας ὑπονοίας περὶ τοῦ
ἀληθοῦς χαρακτῆρός του.

Τέλος κερθάνιον τι ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ
Χίβαν. Ὁ Βάμβερη μετὰ τῶν συνοδοιπόρων αὐ-
τοῦ ἐπορεύθη εἰς τὸν τόπον τῆς γενικῆς συνα-
θροίσεως, εἰς Ἐτρεκ, ἔνθα εἶναι τὸ στρατόπεδον
τῶν Τουρκομάνων. Τὸ χωρίον κεῖται παρὰ τὰς
ἐκβολὰς ὁμώνυμου ποταμοῦ, ἀπὸ τούτου δὲ καὶ
πᾶσα ἡ γείτων χώρα φέρει τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐ-
κεῖ ὑπῆρχε τότε τὸ πρῶτιστον κέντρον τῆς λη-
στείας τοῦ Τουρκεστάν, καὶ τὸ ὄνομα Ἐτρεκ μέ-
χρι τοῦ νῦν ἐν ἀπάσῃ τῇ Περσίᾳ ἐπέχει τόπον
κατάρας καὶ ἐμποιεῖ φρίκην· καὶ μόνον οἱ ἐξ ὑ-
περβολικῆς ὀργῆς παραφερόμενοι Πέρσαι ἐπιρρί-
πτουσι κατ' ἄλλου τὴν κατάραν Ἐτρεκ μπιου-
φι! (Νὰ σε σύρουν εἰς τὸ Ἐτρεκ!) Οἱ Ῥῶσοι
ἔθεντο τέρμα εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάστα-
σιν καταλαβόντες τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐτρεκ,
παρὰ τὰς διαμαρτυρήσεις τῆς Περσίας, εἰς ἣν
ἀνήκε.

Μεταξὺ τοῦ Ἐτρεκ καὶ τῆς Χίβας ἐκτείνεται
ἔρημος ἀγχηρὰ καὶ ἀμυώδης, σπάνια δέ τινα
φρέατα ἐν τῇ ὁδῷ παρέχουσι μόνον εἰς τοὺς ὁδοι-
πόρους ὕδωρ, ἀλλ' ἐφαρμένον καὶ ἀηδές. Τὸ κερ-

θάνιον ὑπέφερε τὰ πάνδεινα μέχρις οὗ διέλθει
τὴν ἔρημον ταύτην, ἐν ἣ πρὸς τοῖς ἄλλοις διε-
τέλει ἀδιαλείπτως ὑπὸ τὸν φόβον ληστρικῶν ἐ-
πιθέσεων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Χίβας ὑπεδέξαντο τοὺς προ-
σκυνητὰς μετ' ἐνδειξέων βαθυτάτου σεβασμοῦ.
Συνωθοῦντο κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν, τοῖς
προσέφερον ἄρτον καὶ ὕωρα καὶ προσεφώνουν
αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἀμὰν ἐστὸν γκελντιν γίξ!
(Καλῶς ὠρίσατε). Ἄλλ' ὁ Βάμβερη καὶ ἐν μέσῳ
τοιαύτης ὑποδοχῆς δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ συλλο-
γίζηται τοὺς κινδύνους οἵτινες ἀνέμενον αὐ-
τὸν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

«Ἄς φαντασθῇ ἕκαστος, διηγεῖται, εἰς ποίαν
κατάστασιν πνεύματος διετέλουν εὐρισκόμενος
εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Χίβας. Εἴξευρον ὅτι ὁ χάνης
τῆς Χίβας, οὗ ἡ ὠμότης καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς
Τουρκομάνους συνετάρασσε, θὰ ἐδεικνυτο πρὸς με
ἀδυσώπητος, ἐὰν τὴν ἐλαχίστην συνελάμβανεν ὑ-
πόνοιαν. Ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ ὅτι συνειθίζε νὰ
καταδικάζῃ εἰς δουλείαν πάντας τοὺς ὑπόπτους
ξένους· πρὸ μικροῦ ἔτι κατεδίκασεν ἰθαγενῆ τινα
τοῦ Ἰνδοστάν, ἀξιοῦντα ὅτι κατάγεται ἐξ ἡγε-
μόνων, εἰς βαρυτάτας ἐργασίας. Τὰ νεῦρά μου
ἦσαν ὑπερβαλλόντως ἡρεθισμένα· ἐν τούτοις
φόβος δὲν ἠδύνατο νὰ με καταλάβῃ προσοικειω-
θέντα πρὸς τοὺς κινδύνους ἐκ μακρᾶς ἔξεως.
Ἀπὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν διηνεκῶς ἐθεώρουν ἐπι-
κείμενον τὸν βίαιόν θάνατον, μὴ ἀγνοῶν ἐν τού-
τοις ὅτι εἰς ἐπιχειρήσεις οἷα ἡ ἐμῆ, ὑπάρχουσι
καὶ ἕτεροι φοβερώτεροι τούτου κίνδυνοι. Διὰ
τούτου ἀντὶ νὰ τρομάξω, ἐσκεπτόμην μόνον διὰ
τίνων μέσων θὰ ἠδυνάμην, ἂν κατηναγκαζόμην
ἐκ τῶν περιστάσεων, ν' ἀποσοθῆσω τὰς ὑπο-
ψίας βαρβάρου τυράννου». Ὁ περιηγητής ἔφερε
μετ' ἑαυτοῦ κεκρυμμένον ἐν ταῖς πτυχαῖς τοῦ
ἐνδύματός του δραστήριον δηλητήριον, ὅπως ἐν
ἀνάγκῃ διὰ θανάτου ἀνωδύνου διαφύγῃ τὰς φρι-
καλὰς βασάνους.

Κρίνατε ἂν αἱ τοιαῦται σκέψεις ἔπρεπε νὰ
παύσασιν, ὅταν μῶλις ἀφικόμενος εἰς τὸ κερθάν-
σεράγι, ἔνθα καταλύουσι συνήθως οἱ προσκυνηταί,
εὔρεν ἐκεῖ ἓνα ὑπάλληλον τοῦ χάνη, ὅστις δὲν
ἐδίστασε νὰ τὸν ἀποκαλέσῃ κατάσκοπον τῶν
Ῥώσων. Εὐτυχῶς οἱ σύντροφοί του συνηγόρησαν
ὑπὲρ αὐτοῦ τοσοῦτω θερμῶς, ὥστε ἐπὶ τέλους
κατῶρθωσαν ν' ἀπομακρύνωσι πᾶσαν ὑπόψιν.

Ὁ Βάμβερη ἦτο ἐφωδισμένος διὰ σουλτα-
νικοῦ φερμανίου, φέρων δὲ τὸ πολύτιμον τοῦτο
ἔγγραφον ἐπορεύθη ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἄ-
φιξίν του εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ χάνη τῆς Χί-
βας. Οἱ μουσουλμάνοι πασῶν τῶν ἀσιατικῶν καὶ
ἀφρικανικῶν χωρῶν, ἐξαιρουμένων μόνον αἰρε-
τικῶν τινῶν, θεωροῦσι τὸν σουλτάνον ὡς ἀντι-
πρόσωπον τοῦ Μωάμεθ, καὶ συνεπῶς ὡς ἀνώ-
τατον ἀρχηγὸν τοῦ Ἰσλάμ. Δι' ὃ οἱ θεράποντες
τῶν ἀνακτόρων ὑπεδέξαντο μετὰ σεβασμοῦ ἄ-

κρου τὸν κάτοχον τοῦ φερμανίου ψευδοδερβίσην καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν παρὰ τῷ χάνη.

«Ἀνύψωσαν τὸ παραπέτασμα, λέγει ὁ Βάμβερη, καὶ εἶδον πρὸ ἐμοῦ τὸν Σεῖδ Μεχμετ Χάν Παδισαχί Χαρεζμί, ἢ ἐπὶ τὸ πεζότερον τὸν Χάνην τῆς Χίβας, ἐπὶ τινος ἐπιπέδου προεξοχῆς, στηρίζοντα μὲν τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ μεταξοπτίλου, διὰ τῆς δεξιᾶς δὲ κρατοῦντα χρυσοῦν σκῆπτρον. . . .

»Ἀκολουθῶν κατὰ γράμμα τὴν διαγεγραμμένην ἐθιμοτυπίαν, ἀνύψωσα κατ' ἀρχὰς τὰς χεῖρας, τὴν δὲ χειρονομίαν μου ταύτην ἐμιμήθησαν ἀμέσως ὁ χάνης καὶ πάντες οἱ παρόντες· εἶτα ἀπήγγειλα ἐδάφιον τοῦ Κορανίου (σουρᾶν). . . . πάντα δὲ ταῦτα ἐπεσφράγισα δι' ἐνὸς ἀμῆν, ὅπερ γεγωνυῖα τῇ φωνῇ ἐπρόφερα κρατῶν διὰ τῆς χειρὸς τὸ γένειον.

». . . Ἐπλησίασα καὶ ὁ μονάρχης μοι ἔτεινεν ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, ἀνταλλαγέντος δὲ μεταξὺ ἡμῶν τοῦ μουσαφέχα (χαίρεισμου παρὰ γαλλομένου ὑπὸ τοῦ Κορανίου), ὀπισθοδρόμησα κατὰ τινὰ βήματα, συμπληρωθέντων τῶν ὀρισμένων τύπων».

Ὁ Βάμβερη τοσοῦτον ἐντελῶς ὑπεκρίνετο τὸν δερβίσην, ὥστε οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν συνέλαβεν ὁ χάνης. Εὐχαριστήεις τοῦναντίον ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ, ἐξέφρασε τὴν θέλησιν τοῦ νὰ τὸν φιλοξενήσῃ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Χίβᾳ διαμονῆς του, καὶ τὸν ἀπέπεμψε διατάξας νὰ δοθῇ αὐτῷ ὡς δῶρον εἰς ὄνος. Οὕτω δὲ ἐξεληθόντα τῶν ἀνακτόρων, τὸν ἡμέτερον περιηγητὴν ὑπεδέξατο ἐπευφημοῦν τὸ πλῆθος.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐ μόνον ἠδύνατο νὰ περιέλθῃ ἀσφαλῶς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ ὅπου παρουσιάζετο ἔβλεπεν ἀνθρώπους συνωθουμένους ὅπως ἀποσπᾶσθαι τὰ καλύπτοντα τὸ σῶμά του βράκῃ πανταχόθι ἐκόμιζον αὐτῷ προσφοράς, ὥστε κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς του ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ τὸ ποσὸν δεκαπέντε φλωρίων ἠθσαυρὸς πολῦτιμος, συντελέσας πρὸς μετρίασιν τῶν σκληρῶν στερήσεων τῆς ὀδοπορίας του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἐπορεύετο εἰς τὰ τζαμιά, ἔνθα διὰ μακροτάτων συνεζήτει μετὰ τῶν ἱερέων περὶ τῶν ἐπουσιωδισταίων τύπων τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας. Ὄφειλε πρὸς τούτοις νὰ δέχεται πολυκρίθιμους προσκλήσεις, καὶ ἦτο ὑποχρεωμένος ὅπως μὴ προσβάλῃ τοὺς ξενίζοντας αὐτὸν κατοίκους νὰ γευματίσῃ ἐπτάκις ἢ ὀκτάκις τῆς ἡμέρας.

«Οὐδεὶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ λέγει ὅτι ἐχόρτασε, διηγεῖται ὁ Βάμβερη, διότι τοῦτο θεωρεῖται σημεῖον τῆς χειρίστης ἀνατροφῆς. Οἱ ἐν προσκυνηταῖς συναδέλφοί μου, χάρις εἰς τὴν ἐξαίρετον αὐτῶν ὄρεξιν, ἐδείκνυντο μᾶλλον ἐμοῦ καλοαναθετραμμένοι. Ἐξεπλησσομένη βλέπων αὐτοὺς κταβροχθίζοντας τοσαύτην ποσότητα πι-

λαφίου, ὥστε ὑπελόγιζον ὅτι ἕκαστος αὐτῶν θὰ ἔφερεν ἐν τῷ στομάχῳ του μίαν ὀκτὴν δρύζης καὶ ἡμίσειαν λίπους, μὴ συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν παρομαρτούντων ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνατολικῶν συμποσίαις λαχανικῶν καὶ ἄρτου».

Ἄλλὰ παρὰ τὰς ἀπλοϊκὰς ταύτας σκηναὶς πατριαρχικοῦ βίου, ἔβλεπεν ἀδιαλείπτως φρικαλέα θεάματα, δικαιοῦντα πληρέστατα τὴν ἀπαισίαν φήμην, ἧς ἀπολαύει ὁ ἄγριος τῆς Χίβας μονάρχης. Ἐπὶ ἐκάστῃ πλατεῖᾳ πτώματα ἐταλαντεύοντο ἐν ἀγγύλαις, κεφαλαὶ δὲ προσφάτως ἀποκοπεῖσαι ἐκόσμου μορφάζουσαι τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀνακτόρων· ἐν ταῖς τριόδοις ἐθάπτοντο ζῶσαι μέχρι τῶν ὠμων δυστυχεῖς γυναῖκες, ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ὑπονοίᾳ παραβάσεως τῶν συζυγικῶν καθηκόντων, καὶ ἐλιθοβολοῦντο ὑπὸ τοῦ ὄχλου.

Μίαν ἡμέραν εἶδεν ἐν τινὶ αὐλῇ τῶν ἀνακτόρων τριακοσίους δεσμώτας, καταδεδικασμένους εἰς θάνατον. «Ἐν ᾧ πολλοὶ τούτων ἐβάδιζον εἴτε πρὸς τὴν ἀγγύονην εἴτε πρὸς τὸ αἵματόφυρτον ἱκρίωμα, ἀφ' οὗ πολλοὶ κεφαλαὶ εἶχον ἤδη πέσει, εἶδον, διηγεῖται, ὀκτῶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων ἐξαπλουμένους, εἰς ἐν τοῦ δημίου νεῦμα, καὶ δεσμευομένους τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· ἀκολούθως ὁ δῆμιος, γονατίζων ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῶν, ἐβύβιζε τὸν ἀντίχειρα εἰς τὴν κόγχην τῶν ὀφθαλμῶν των καὶ μετὰ τὴν μάχαιράν του ἀπέκοπτε τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν, προεκβαλλομένας διὰ τοῦ τρόπου τούτου· μετὰ πᾶσαν δὲ τοιαύτην ἐγχείρισιν ἐσπόγγιζε τὴν μάχαιράν του ἐπὶ τοῦ γενείου τοῦ βασανιζομένου».

Μετὰ τινὰς ἡμέρας παρευρέθη εἰς ἐπιθεώρησιν στρατιωτῶν ἐπανερχομένων ἐκ τινος ἐκστρατείας· οἱ στρατιῶται οὗτοι ἔφερον σάκκους, περιέχοντας κεφαλὰς τῶν ὑπ' αὐτῶν φονευθέντων ἐχθρῶν· ἕκαστος δὲ προσήρχετο πρὸς τινος ἐπὶ τούτῳ ἀξιοματικῷ, ἐκένου τὸν σάκκον του, ὃ δὲ ἀξιοματικὸς μετρῶν τὰς κεφαλὰς ἐπλήρωνεν ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἀνταμοιβῆν.

Παρὰ τὴν φρικτὴν ἣν ἐνέπνευον τὰ τοιαῦτα βάρβαρα ἔθιμα καὶ τὰ ἀποτρόπαια θεάματα, ὁ Βάμβερη ἔπρεπεν ἐν τούτοις νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν εὐτυχῆ ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ, ἧς ἔτυχεν ἐν Χίβᾳ. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπεχαιρέτισε τὸν χάνην, ὅστις παρεκάλεσεν αὐτὸν καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του νὰ διέλθῃ διὰ τῆς πρωτευούσης. Χάρις εἰς τὴν γενναιοδώριαν τῶν Χιβαίων ἐπανελάμβανε τὴν ὀδοπορίαν του «ἔχων ἕνα ῥωμικέον ὄνον, χρήματα ἀρκετὰ εἰς τὴν ζῶνῃν του, ἐνδύματα πολλὰ καὶ ἀφθόνους ζωοτροφίας· ἐφωδισμένος ἐνὶ λόγῳ ἄριστα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐπικινδύνου ταξιδίου του».

Ἀναχωροῦντες τῆς Χίβας ὁ Βάμβερη καὶ οἱ συνοδοιπόροι αὐτοῦ ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Βοχάραν ἄγρουσαν. Εἶναι δ' ἡ Βοχάρα μία τῶν μεγί-

των και διασημοτάτων πόλεων του Τουρκεστάν, και πρωτεύουσα ισχυροῦ κράτους.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, εἶχε καταστῆ ἡρωστὸν εἰς τὸν περιγηγῆτην ὅτι ἐν Βοχάρᾳ θά ὑπάρτατο πλείονας περιπετείας και θά ἀπῆντα μείζονας δυσχερείας ἢ ἐν Χίβᾳ· ἔμαθεν ὅτι ὁ ἐπισημότης τῆς Βοχάρας, ἀνὴρ ὠμότατος και αἰμοκαρῆς, ἦν ἀπῆνέστατος διώκτης παντὸς ξένου, φοβούμενος ἐξ ἴσου τὴν ἐπίδρασιν ἀμφοτέρων τῶν κραταιῶν αὐτοῦ γειτόνων, τῶν Ἀγγλων και τῶν Ῥώσων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν μάλιστα ἐκείνην εἶχε καθείρξει ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς πρωτεύουσας του τρεῖς δυστυχεῖς Ἰταλοὺς ἀποπειραθέντας νὰ εἰσχωρήσωσι λάθρα ὑπὸ ἄλλο ἐνδυμα εἰς τὴν χώραν του. «Δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζης, τῷ ἔλεγον, ὅτι ἡ μανία αὐτοῦ θά σεβασθῆ τὸν ἱερόν σου χαρακτῆρα· φαίνεται μισῶν τοὺς Εὐρωπαίους, και ἐθανάτωσε πρό τινος ἀξιωματικόν, ἀπεσταλμένον αὐτῷ παρά τοῦ σουλτάνου». Ἀλλὰ τὰ ἀπαίσιμα ταῦτα προσιωνίσματα ἐλαχίστην ἤσκειν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ γενναίου σοφοῦ, ἀπόφασιν ἔχοντος νὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρι τέλους τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ.

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Χίβας ἀπόστασιν τὸ κερβάνιον ἔστη πρὸ τοῦ Ὄξου, ἂν διεπέρασεν οὐχὶ ἄνευ δυσκολίας. Ὁ μέγας οὗτος και ἐξαισιος ποταμὸς, ὁ ἐπισημότερος τοῦ Τουρκεστάν, ὕπερ κατατρέχει καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν, ἐκβάλλων εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἀράλ, εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ἐγγχωρίους ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμου-Δαρία.

Διαπεράσαντες εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, οἱ προσκυνῆται ἐβάδισαν κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Σουραχάν. Ἡ πόλις αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ ἀξιοπαρατήρητον, ἐκτὸς ὅτι εἶναι ἡ μεγάλη ἀγορὰ, ἐν ἣ οἱ Κιργίσιοι ἔρχονται ν' ἀνταλλάξωσι τὰ προϊόντα των μετὰ τῶν ἐμπόρων τῆς Χίβας.

Οἱ Κιργίσιοι εἰσὶ νομάδες καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς λέξεως, διατρέχοντες διαρκῶς τὰς εὐρείας πεδιάδας τοῦ βορείου Τουρκεστάν. Εἰσὶ κτηνοτρόφοι, ἐνίοτε δὲ και γεωργοί, διακρινόμενοι τῶν Τουρκομάνων ἐκ τῶν ἡμέρων αὐτῶν ἠθῶν. Ἡ ἀνάγκη ἦν αἰσθάνονται τῆς κινήσεως, τὸ ἀεικίνητον αὐτῶν, εἰσὶ τοιαῦτα, ὥστε και ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Σουραχάν ἔτι δὲν στέργουσι ν' ἀφιππεύσωσιν· οὕτω δὲ πωλεῖται και ἀγοραστὰ ἐφιπποὶ συνομολογοῦσι τὰς συμφωνίας των. Γυνῆ τις Κιργισία ὠρίζεν ὡς ἐξῆς τὸ τοιοῦτον αἶσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας, ὕπερ φαίνεται ἔμφυτον εἰς τὰ τέκνα ταῦτα τῆς ἐρήμου· «Σὲ θεβαιόνω ὅτι ποτὲ δὲν θά ἰδῇ κανεὶς ἡμᾶς, ὡς σὰς τοὺς *μουλλάδες*, νὰ μείνωμεν πολὺν καιρὸν κατὰ συνέχειαν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη διὰ νὰ κινήται, ὡς ὁ ἥλιος, ὡς ἡ σελήνη, ὡς οἱ ἀστέραι, τὰ ὕδατα, ὡς ὅλα τὰ ζῶα, τετράποδα και πτηνὰ, ἄγρια και ἡμερα».

Ἐπὶ τινὰς ἔτι ἡμέρας οἱ ταξειδιῶται ὠδοιπόρουν παρά τὰς εὐφόρους ὄχθας τοῦ Ὄξου μέχρι τοῦ σημείου, ὁπόθεν ἐκτείνεται ἡ ἔρημος ἡ χωρίζουσα τὸν ποταμὸν τοῦτον ἀπὸ τῆς Βοχάρας. Ἐκεῖ ἔμαθον ὅτι οἱ Τουρκομάνοι Τεκκὲ ἐδῆουν τὴν χώραν, προχωροῦντες μέχρι τῆς ἐρήμου, ὅπου ἐσταμάτων και ἐλήστευον ὅλα τὰ *κιρβάνια*. Οἱ Τουρκομάνοι ἐκείνοι συναριθμοῦνται μετὰ τῶν ἀγριωτάτων και θρασυτάτων· τὰ στίφη αὐτῶν κυριαρχοῦσιν ἐπὶ τῶν πρὸς νότον τοῦ Ὄξου πεδιάδων και εἰσχωροῦσι λεηλατοῦντα μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Περσίας. Τρέμοντες ἤκουσαν οἱ προσκυνῆται τὴν εἰδήσιν ταύτην, πολλοὶ δ' αὐτῶν, ὑπὸ πανικοῦ καταληφθέντες φόβου, ὑπέστρεψαν εἰς Χίβαν. Ὁ Βάμβερη, βλέπων ὅτι διὰ τῆς ὀπισθοδρομήσεως κατεστρέφοντο πᾶσαι αὐτοῦ αἱ ἐλπίδες, κατῴρωσε νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἀγαθοὺς και πιστοὺς συντρόφους του, τοὺς προσκυνητὰς τῆς Μέκκας, και μετ' αὐτῶν προεχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον.

Ἡ μικρὰ συνοδία κατῴρωσε νὰ διαφύγῃ τοὺς Τουρκομάνους, ἀλλὰ τρομερώτεροι κίνδυνοι ἠπειλοῦν αὐτὴν πανταχόθεν. Πῶς νὰ περιγραφῶσι τὰ δεινὰ τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων, βαδίζόντων νυκθημερὸν ἐπὶ φλογερᾶς ἄμμου, ἐν ἣ μέχρι γονάτων ἐβυθίζοντο, περικυκλωμένων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ ἀνεμοστροβίλων, ὕφ' ὧν ἐκινδύνευον ν' ἀποπνιγῶσι, βλεπόντων τὴν ἀνεπαρκῆ ποσότητα τοῦ ὕδατός των ἐλαττωμένην ὀσημέραι και ἐπὶ τέλους ἐκλείπουσαν! Ἀπῆνθηκότες και ἐξηνητλημένοι ἐσύρνον ἐναγωνίως· ἀλλὰ μετὰ ἐξαήμερον πορείαν ἀπώλεσαν τὰς δυνάμεις των, μὴ δυνάμενοι δ' ἐπὶ πλέον νὰ παλαίωσι πρὸς τὸν θάνατον, ἀνέμενον ἀπέλπιδες αὐτόν. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐρισκόμενοι ἐσώθησαν ὑπὸ τινων Περσῶν δούλων, οἵτινες ἰδόντες αὐτοὺς προσέτρεξαν πρὸς βοήθειάν των και τοῖς ἔδωκαν ὕδωρ νὰ πῖωσι. Πόσον συγκινητικὴ ἦτο ἡ πράξις τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων δούλων ἐπιδαψιλεύοντων φιλανθρώπους βοηθείας και μεριμνῶντων περὶ προσκυνητῶν *συννιτῶν*, δύναται νὰ κρίνῃ ὁ γινώσκων ὁποῖον ἀδιάλλακτον μῖσος χωρίζει τοὺς *συννιτὰς* ἀπὸ τῆς φυλῆς αὐτῶν.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας οἱ ταξειδιῶται ἀφίκοντο εἰς Βοχάραν, τὴν εὐγενῆ Βοχάραν, ὡς ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν οἱ κάτοικοι τοῦ Τουρκεστάν. Ἐκ συμπτώσεως εὐτυχεστάτης ὁ Βάμβερη ὠδηγήθη ὑπὸ τινος τῶν συνοδοιπόρων του ἐν μεγάλῳ τινὶ σχολείῳ τῆς πόλεως, ἐνθα μετὰ σεβασμοῦ ὑπεδέξαντο τὸν ψευδοδερβίσην και προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ καταλύσῃ ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐν Βοχάρᾳ διαμονὴν του. Ἐπεσε χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἐπὶ τοῦ πρωτίστου κέντρου τοῦ Ἰσλαμικοῦ φανατισμοῦ, οἱ δὲ φιλοξενοῦντες αὐτόν, οἵτινες οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην συνέλαβον ὑπόψιν περὶ τοῦ ἱεροῦ χαρακτῆρός του, ἦσαν ἀρκούντως ἰσχυροὶ και ἠδύναντο νὰ προστατεύσωσιν αὐτόν και κατ' αὐτοῦ

ἔτι τοῦ ἐμίρου. Ὅπως δὴ ποτε ὁ Βάμβερη ἤκουσε μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ὅτι ὁ ἐμίρης κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔλειπεν ἐκ τῆς πρωτεύουσας.

Χάρις εἰς τὴν προστασίαν τῶν φιλοξενούντων αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἐμίρου, ὁ ψευδοδερβίσης ἠδυνήθη νὰ περιεργασθῇ ἀνέτως πάντα τὰ ἀξιοθέατα τῆς Βοχάρας. Περιγράφει δὲ τὴν πόλιν ταύτην ὡς μεγάλην καὶ πληθυσμὸν πολλὸν ἔχουσαν, ἀλλ' ἀθλίαν καὶ ἐλεσινήν. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ οὐχὶ εὐαρίθμων Περσῶν, Ἀφγάνων, Ἰουδαίων καὶ Ἰνδῶν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον μέρος τῶν Βοχαριωτῶν ἀνήκει εἰς τὴν ταταρικὴν φυλὴν.

Ὁ λαὸς καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὡς ἐν Χίβα, συνωθεῖτο πανταχοῦ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ψευδοδερβίσου, ἐπιδαφιλεύων αὐτῷ δείγματα θαυτάτου σεβασμοῦ καὶ εὐλαθείας. Οἱ προὔχοντες κατεφόρτιζον αὐτὸν διὰ προσκλήσεων εἰς γεύματα, οἱ δὲ μολλάδες (νομομαθεῖς καὶ πεπαιδευμένοι) προσήρχοντο ὅπως συζητήσωσι μετ' αὐτοῦ περὶ διαφόρων θρησκευτικῶν ζητημάτων. Ἀλλὰ καὶ τοι τοσοῦτος ἦν ὁ ἐνθουσιασμός τῶν κατοίκων, τὰ ὄργανα ἐν τούτοις τοῦ ἐμίρου δὲν ἔβλεπον μὲ εὐμενὲς ὄμμα τὴν παρουσίαν ξένου ἐν Βοχάρᾳ. Τούτου ἕνεκα ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως ἀπεφάσισε νὰ προσαγάγῃ τὸν Βάμβερη ἐνώπιον συνεδρίου τῶν σοφωτάτων ἐκ τῶν ἱερομένων τῆς πρωτεύουσας· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος περιηγητὴς τοσαύτην ἐπέδειξεν ἱκανότητα ἐν τῇ ἐξετάσει ἐκείνῃ, ὥστε ἅπαντες οἱ μολλάδες ἀνεκέρηξαν ὁμοφώνως αὐτὸν ὡς τὸν ἐνδοξότατον τῶν συναδέλφων των. Ὅπως ὅμως ἐξαφανίσῃ τὰς ὑποφίας τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας, αἵτινες ἐξηκολούθουν ὑφιστάμεναι, ἀνήγγειλεν ὅτι ἐσκόπει νὰ μεταβῇ εἰς Σαμάρκανδα, ἔνθα περιεμένετο ὁ ἐμίρης.

Μετὰ διαμονὴν εἴκοσι καὶ δύο ἡμερῶν ἐν Βοχάρᾳ, οἱ προσκυνηταὶ διηυθύνθησαν εἰς Σαμάρκανδα, ὅπου μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔφθασαν ἀνερόχλητοι.

Τὰ Σαμάρκανδα εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἱερὰ πόλις τοῦ Τουρκεστάν καὶ τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς μέσης Ἀσίας. Ἐν ταύτῃ ἐτάφη Τιμουρ ὁ μέγας πορθητὴς, ὁ ἐξαγαγὼν τῆς ἀφανεῖας τὴν ταταρικὴν φυλὴν καὶ κραταιοτάτην καταστήσας αὐτήν. Ἀλλ' ἡ ἐνδοξὸς αὕτη πόλις ἀπώλεσε πολὺ τῆς λαμπρότητός της, καὶ μέγα μέρος τῶν ἀρχαίων αὐτῆς μνημείων μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρείπιων.

Ἡ πόλις ἐώρταζε, κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν προσκυνητῶν, διότι ἐπανηγυρίζετο μετὰ μεγάλης πομπῆς ἡ ἔσδοδος εἰς αὐτὴν τοῦ ἐμίρου, ἐπιστρέφοντος νικηφόρου ἐκ τινος ἐστρατείας.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Βάμβερη ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ προσέλθῃ παρὰ τῷ ἐμίρῃ, ὅστις ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἴδῃ μόνος.

«Ἀφ' οὗ ἐπὶ μίαν ὥραν περιέμενον, διηγεῖται, μὲ εἰσήγαγον ἔν τινι δωματίῳ, ἐν ᾧ εἶδον τὸν

ἐμίρην ἀνακεκλιμένον ἐπὶ στρώματος ἐρυθροῦ καὶ περιεκυκλωμένον ὑπὸ πολλῶν χειρογράφων καὶ βιβλίων. Χωρὶς νὰ ταραχθῶ οὐδὲ πρὸς στιγμὴν, ἀπήγγειλα σύντομον σουρᾶν, ἣν συνάδευσα διὰ τῆς ἐν χρήσει εὐχῆς ὑπὲρ εὐδαιμονίας καὶ μακρομερεύσεως τοῦ κυριάρχου· ἐπισφραγίσας δὲ ταῦτα δι' ἐνὸς ἀμῆν, ὅπερ ἐπέειπε καὶ ὁ ἐμίρης, ἐκαθέσθην πλησίον αὐτοῦ, καὶ τοι μὴ λαβῶν ποσῶς τὴν ἄδειάν του. Ἡ τολμηρὰ αὕτη, ἀλλὰ σύμφωνος πρὸς τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα ὃν ἔλεγον ὅτι φέρω πράξις μου, οὐδαμῶς ἀπήρσεν εἰς αὐτόν. Ἀπὸ πολλοῦ δὲ συνειθίσας πλέον νὰ μὴ ἐρυθριῶ, ὑπέστη μετὰ σταθερότητος καὶ τὸ βλέμμα ὅπερ ἀτενῶς προσήλωσεν ἐπ' ἐμοῦ, ὅπως μὲ ἐμβάλη εἰς ταραχὴν καὶ σύγχυσιν. . . .

»Εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἐμίρης ἠρώτησέ με τότε περὶ πολλῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ταξειδίον μου καὶ περὶ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν μοι παρήγαγον ἡ Βοχάρα καὶ τὰ Σαμάρκανδα. Αἱ παρατηρήσεις μου, ἃς ἀκαταπαύστως ἤρτυον δι' ἐδαφίων τοῦ Κορανίου καὶ διὰ περσικῶν γνωμικῶν, προδιέθεσαν αὐτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι ἀξιοῖ ὅτι εἶναι λόγιος, καὶ γινώσκει ἄριστα τὴν ἀραβικὴν».

Ὁ ἐμίρης τοσοῦτον ἐθέληθη ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ψευδοδερβίσου, ὥστε πρὸ τοῦ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ν' ἀπέλθῃ διέταξε νὰ τῷ χορηγηθῇ πλήρης ἐνδυμασία καὶ ποσὸν τι χρηματικῶν, εἰκοσιδύο περὶ τοῦ φράγκων, πρὸς δὲ προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν ἴδῃ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Βοχάραν.

Ὁ Βάμβερη ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς συνοδοιπόρους αὐτοῦ τὰ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν, ἧς ἠξιώθη παρὰ τῷ ἐμίρῃ, ἀλλ' ἐκεῖνοι καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἔτι δεξιώσεως δὲν ἐφάνησαν ἐνθαρρηθέντες, ἀλλὰ συνεβούλευσαν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως τῶν Σαμαρκάνδων καὶ νὰ ἐξέλθῃ τὸ ταχύτερον τῶν ὁρίων τοῦ κράτους· ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ μὲν ἔμελλον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πορείαν των πρὸς ἄρκτον, ὅπως φθάσωσιν εἰς τὸ σινικὸν Τουρκεστάν, τὴν πατρίδα των, ἐν ᾧ ὁ Βάμβερη ἐσκόπει νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ Ἀφγανιστάν εἰς Περσίαν, οἱ καλοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι διηυθέτησαν τὰ πάντα διὰ τὴν ταχέαν ἀναχώρησιν τοῦ φίλου των, καὶ κατώρθωσαν νὰ συμπεριληφθῇ ἐν κιβανίῳ προσκυνητῶν, ἀπερχομένων εἰς Μέκκαν.

«Ἦλθε λοιπὸν ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ, διηγεῖται ὁ Βάμβερη. Δὲν ἔχω λόγους ἐπαρκεῖς ὅπως ἐκφράσω πόσον σπαρακτικαὶ ἦσαν αἱ ἐντυπώσεις τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἡ θλίψις ἦν ἴση ἐκατέρωθεν. Ἐπὶ ἕξ ὀλοκλήρους μῆνας συνεμερίσθημεν τὰς αὐτὰς στερήσεις, τοὺς αὐτοὺς κινδύνους, τὰς αὐτὰς ἀγωνίας, ζῶντες τὴν αὐτὴν ζωὴν καὶ στενώτερον συνδεόμενοι διὰ τῆς τοιαύτης κοινότητος τῶν φρόνων καὶ κόπων, ἧ ἂν ἐπὶ μακρὸν συνεζῶμεν βίον εὐδαίμονα, βίον χαρᾶς καὶ συμποσίων.

»Οἱ ἀγαθοὶ σύντροφοί μου μὲ συνάδευσαν

μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς πύλης τῆς πόλεως, ὅπου ἀνέμενεν ἡμᾶς ἡ φορτηγὸς ἄμαξα ἣν οἱ νέοι συνοδοιπόροι μου ἐμίσθωσαν ὅπως φέρῃ ἡμᾶς εἰς Κάρχι. Ἐκλαιον ὡς παιδίον, ὅταν, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὰς ἀγκάλας των, ἔλαβον θέσιν ἐν τῷ θαναύσῳ ἐκείνῳ ὀχήματι. Ἐκλαιον ἐπίσης καὶ οἱ φίλοι μου, καὶ εἶδον αὐτοὺς ἐπὶ πολὺ — καὶ βλέπω αὐτοὺς ἔτι —, ὀρθίους ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἀνατείνοντας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐπικαλουμένους τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀλλάχ εἰς τὸ μακρινὸν ταξείδιόν μου».

Ἀληθῶς δὲ ἡ ἀδιάσειτος πίστις τῶν φίλων του εἰς αὐτὸν καὶ ἡ θερμὴ των ἀφοσίωσις, ἐξίσου πρὸς τὸ θάρρος καὶ τὰς γνώσεις αὐτοῦ, συνετέλεσαν νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι οὐδεὶς Εὐρωπαῖος πρὸ αὐτοῦ κατορθώσῃ νὰ ἴδῃ τὴν Χίβαν καὶ τὴν Βοχάραν καὶ ἔτι πρὸς, ν' ἀψηφήσῃ εἰς τὰ ἄντρα των αὐτὰ τοὺς δύο ἐκεῖ ἄρχοντας τυράννους.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ Σαμαρκάνδων ἀναχώρησίν των, οἱ ταξιδιῶταί ἔφθασαν εἰς Κάρχι· εἶναι δὲ αὕτη ἡ δευτερεύουσα πόλις τοῦ χανάτου τῆς Βοχάρας, κειμένη ἐπὶ θέσεως σπουδαίας. Ἐκείθεν, ἐνωθέντες μεθ' ἐνὸς κερβανίου, διευθύνθησαν εἰς Ἐράτ, πρωτεύουσαν μιᾶς τοπαρχίας τοῦ Ἀφγανιστάν.

Οὐδὲν σπουδαῖον συμβεβηκὸς συνέβη κατὰ τὸ ταξείδιον τοῦτο. Ἐν τούτοις ἐν Ἐράτ, ἐν τῷ τέρματι σχεδὸν τῆς περιηγήσεώς του, ὁ Βάμβερη ἐκινδύνευσεν ν' ἀνακαλυφθῇ. Ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως ἦν υἱὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Καβούλ, γνωρίσας ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ πατρὸς του πολλοὺς Ἀγγλους. Ὅταν ὁ περιηγητὴς παρέστη ἐνώπιόν του καὶ ὑποκρινόμενος πάντοτε τὸν δερβίσην, ἤρξατο ἐκφέρων εὐχὴν, ὁ νέος ἡγεμὼν ἡγήθη ἀποτόμως τοῦ θρόνου καὶ ἀνέκραξε δακτυλοδεικτῶν αὐτόν· «Μὰ τὸν Ἀλλάχ ὀρκίζομαι πῶς εἶσαι Ἀγγλος!» Εἶτα δ' ὀρμήσας πρὸς αὐτὸν καὶ κροτῶν περιχαρῆς τὰς χεῖρας, προσέθηκεν· «Ὁμολόγησέ το' δὲν εἶσαι Ἀγγλος μετρημφισμένος;» Ὁ νέος ἡγεμὼν δὲν ἤτο ἐπικίνδυνος καὶ θά συνεχώρει ἀναμφιβόλως τὸν περιηγητὴν διὰ τὴν μεταμφίεσίν του, ἀλλὰ τοιαύτῃ ἀποκάλυψις ἡδύνατο νὰ ἐξεγείρῃ κατ' αὐτοῦ τὴν λύσσαν τοῦ φανατικοῦ ὄχλου καὶ τῶν νέων συντρόφων του. Χωρὶς λοιπὸν νὰ ταραχθῇ ποσῶς, ὁ Βάμβερη ἀπεκρίθη· «Ἀρκεῖ πλέον. Γνωρίζεις τὸ γνωμικόν: Ὅστις ἔστω καὶ ἀστεϊζόμενος ἀποκαλεῖ ἀπιστοὺ ἀληθῆ μουσουλμάνον εἶναι αὐτὸς ἀπιστος. Δός μοι μᾶλλον κᾶτι τι εἰς ἀμοιβὴν τῆς φρατιχᾶς μου (εὐλογίας), ὅπως δυνηθῶ νὰ ἐξακολουθήσω τὸν δρόμον μου». Ὁ ἡγεμὼν συγχευμένος τῷ ἐξήγησε συγγνώμην καὶ τῷ ἔδωκε δῶρόν τι ὅταν ἀπῆλθε.

Τὴν 28 νοεμβρίου 1863 ὁ Βάμβερη ἀφίκετο ἐν Μεχῆδ, πρωτεύουσῃ περσικῆς τινος ἐπαρχίας, καὶ ἀπεξεδύθη τὸ πρῶτον τὸ ἔνδυμα ὅπερ ἐπὶ ἄκτῳ μῆνας ἔφερε καθημερινῶς. Οὕτω δὲ συνε-

τέλεσεν ἔργον θαυμασίον, ὅπερ ἄδηλον ἂν ἕτερός τις ἡδύνατο αἰσίως νὰ φέρῃ εἰς πέρας· ἐπὶ ἔτος σχεδὸν ὀλόκληρον ὑπεκρίνατο τὸν δερβίσην παρὰ λαῶ φανατικωτάτῳ καὶ καχυπόπτῳ, ὑπὸ φρικαλέων κινδύνων ἀπειλούμενος, οὐδέποτε προδοθεὶς διὰ λέξεώς τινος ἢ χειρονομίας, οὐδ' ἀποθαρρυνθεὶς ποτε κατ' ἐλάχιστον.

Ἦν ὁ πρῶτος, ὁ μόνος Εὐρωπαῖος ὁ ἰδὼν τὴν Χίβαν, τὴν Βοχάραν καὶ τὰ Σαμαρκάνδα καὶ ἀντιμετωπίσας τοὺς δύο ἐπιφόβους κυριάρχας τῶν χωρῶν ἐκεῖνων. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐπέπρωτο αὐτῷ νὰ παραστῇ καὶ ὁ τελευταῖος θεατῆς ἐποχῆς βαρβαρότητος καὶ θηριωδίας, ἐπὶ δέκα αἰῶνας ἐπικρατησάσης, ἀποτόμως δὲ ἐκλιπούσης διὰ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συντελεσθείσης βίωσι- κῆς κατοχῆς.

Κατὰ τὸ γαλλικόν.

N.

Ἡ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΟΔΟΝΤΟΪΑΤΡΟΥ

Ἡ τέχνη τοῦ ὀδοντοῖατροῦ, λέγει ἡ Βρετανικὴ ἐξέτασις, εἶνε ἀρχαιοτάτη. Ἡ χρύσωσις τῶν ἐν μέρει ἐφθαρμένων ὀδόντων ἤτο γνωστὴ καὶ καθ' οὓς χρόνους ὠκοδομοῦντο αἱ πυραμίδες. Αἱ αἰγυπτιακαὶ μωμίαι τὸ ἀποδεικνύουσι. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν τεχνητῶν ὀδόντων.

Κατὰ τὰς ἡμέρας μας οἱ Ἀμερικανοὶ πλειότερον παντὸς ἄλλου ἔθνος προήγαγον τὴν τέχνην ταύτην. Τίς ἤθελε πιστεύσει ὅτι μόνον τὸ δημόσιον ταμεῖον εἰσπράττει ἐτησίως 1,500,000 δραχμῶν ἐκ τῆς ἐκεῖ γενομένης κατασκευῆς τεχνητῶν ὀδόντων; Καὶ ὅμως περὶ τούτου μᾶς βεβαῖοι Ἀμερικανικὴ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐφημερίδα. Ἐν Ἀμερικῇ φαίνεται ὅτι ἐφευρέθησαν οἱ ἐξ ὀρυκτῶν τεχνουργούμενοι ψευδεῖς ὀδόντες. Ἡ ῥηθεῖσα ἐφημερίδα ποιεῖ γνωστὰ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα αὐτῶν καὶ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς κατασκευῆς. Οἱ μᾶλλον ἐν χρήσει τῶν τοιούτων ὀδόντων εἶνε ἐξ ἀγρολίθου (φελσπάθ), ἐκ χαλαζίου λίθου (στουρνάρόπετρα) ἢ ἐκ καολίνης γῆς, οἷτινες περιβάλλονται διὰ σμάλτου. Τῇ βοηθείᾳ δὲ μεταλλικῶν ὀξειδίων λαμβάνουσιν οἱ τοιοῦτοι τεχνητοὶ ὀδόντες ἰδιαίτερα χρώματα. Τὸ ὀξείδιον τοῦ ἀργύρου π.χ. δίδει χροῖαν ἀχύρου ἢ ἀνοικτοῦ λεμονίου, τὸ ὀξείδιον τοῦ σιδήρου δίδει χροῖαν βαθυτέραν, τὸ κοβάλτιον παρέχει τὰς κυανᾶς ἀποχρώσεις, τὸ οὐράνιον τὰς κιτρίνας, κλ. Ἐνίοτε καὶ διὰ χρωστικῶν χρωματίζονται οἱ ὀδόντες, συχνότερον ὅμως χρωματίζεται ἡ μάζα ἐξ ἧς θ' ἀποτελεσθῶσιν οἱ ὀδόντες, πρὸ τοῦ αὐτῆ λάβῃ τὸ τοιοῦτον σχῆμα. Ἀκολουθεῖσι πολλοὶ ἄλλοι λεπτομέρειαι ἀποβλέπουσαι εἰς τὸ φριξίμον, τὸ καθάρισμα κλ., αἷτινες καθιστῶσι τῷ ὄντι πολύπλοκον τὸν κλάδον τοῦτον ἱκανῶς παραδόξου βιομηχανίας.